

PLOTY - PODCEŇOVANÝ PROBLÉM S VELKÝM ÚČINKEM

„Nyní vás tedy poučím, co se svou vinicí udělám: Odstraním její ohrazení a přijde vniveč, pobořím její zídky a bude pošlapána.“ (Iz.5.5)

Oplocovací pud je prastarý. V historii, a dokonce už v prehistorii, měl dvojí smysl. Prvotním jeho účelem bylo zabránit rozptýlení dobytka, hlavně ovcí a koz, a jejich, často ovšem spíše iluzorní, obrana před napadením divokou zvěří, vlky, medvědy a rosomáky. Úvodní biblický citát nám ovšem ukazuje i k dvojnohé škodné: už před třemi tisíci léty bylo třeba vinice obhánět zdmi. Postupně tak plot či ohrada nabývaly i druhého smyslu, byly vyjádřením vlastnických práv k pozemkům. Větší pozemky, nejprve kmenová území, později feudální državy, se oplocovaly přirozeně spíše symbolicky, kamennými mezníky. (Kompletně oplocené „království“ vynalezli až komunisté, vzpomeňme na naše zadrátované hranice...).

Středověk zavedl i jinou, dosti svéráznou „oplocovací“ metodu: vybraní hoši z vesnice byli na hranicích svého panství exemplárně seřezáni drábem. Místo svého výprasku si pamatovali pak celý život a mohli posloužit jako svědkové při případných pozemkových sporech. Rychlé a účinné. (Nemohu se ubránit dojmu, že podobná metoda by mohla mít svůj dobrý smysl občas i dnes, například jako odstrašující memento pro nablblé hololebé „přátele“ Baníku Ostrava: na toto území, na tento stadion nesmíte, dokud si neosvojíte alespoň způsoby poloopů. Ve staré dobré Anglii se tomu říkali *caning* a četná svědectví doznávají, že to bývalo dosti účinné).

Starověk a středověk použili plot, hradbu či ohradu ovšem hlavně jako prostředek fortifikační, obranný. Města nebývala za mohutnými kamennými hradbami vidět vůbec a dokonce i četné vesnice mívaly hradbu alespoň *kolovou* (rozuměj - z kůlů). 19. století hradby rozbořilo kde mohlo a v jejich místech založilo většinou okružní komunikaci a sady. Dnes toho dosti litujeme a zdá se nám, že hradby propůjčují městskému prostředí zvláštní kouzlo: kde se dá, snažíme se je restaurovat či dokonce rekonstruovat.

Dnešní smysl plotů: vymezit pozemkové vlastnictví, nepustit dovnitř nikoho jinak než skrz branku, na venkově i zamezit úniku slepic, kachen, husí, krůt, perliček, pštrosů, koz, ovcí a další havěti, která znamená pro mnohou českou představu o hojném požehnání bezmála vše. Ale to samozřejmě není všechno. Funkcí plotu se ve dvacátém století postupně stalo i dotvářet působení rodinného domu, dekorovat jej a po estetické stránce zvýrazňovat jeho účín. A zmínku jistě zaslouží i další důvod, proč si zřizujeme plot, totiž vytvoření

soukromého, intimního prostředí, kde, ukryti před zraky sousedů, se můžeme oddávat nejrůznějším neveřejným činnostem, navíc v odění často dosti nestandardním, ba nedostatečným. (V realitě dnešního Česka, kde bulvár vládne duchovnímu světu statisíců, však raději neodkládejte třeba i za třímetrovou betonovou zdí ani kravatu, natož plavky... Paparazzi může číhat za každou olší. Podle dobrého bonmotu: to, že nejste paranoidní, ještě opravdu neznamena, že vás nikdo nesleduje...).

Podívejme se teď trochu na estetickou funkci plotu, na jeho účinek výtvarný. Vztah domu a plotu může být trojí: buď plot dům *dotváří*, hlásí se k jeho tvarosloví a na první pohled vidíme, že byl navržen právě k této konkrétní stavbě, nebo s domem záměrně *kontrastuje* ve snaze jej výtvarnický ozvláštnit nebo (bohužel nejčastěji) *dům a plot spolu nekomunikují*, ba co víc - často jsou v poměru vyloženě diskrepantně nevraživém.

K eklektické vile v Jevanech z časů naší prababičky patří plot z umělecké litiny velmi přirozeně. Před nedávnem jsem na jedné ze svých prázdninových cest zabloudil do Blanska. Tady, v nedaleké Klamově huti, dokáží pořád odlévat opravdu skvělé repliky plotů i zábradlí z dob, kdy pára poháněla všeobecný pokrok a zdraví našeho milostivého císaře Františka Josefa I. se zdálo neotřesitelné. Ocitne-li se ovšem podobné oplocení před venkovskou chalupou v Hlupíně, jde jen o naivní a výstřední pošetilost místního kovozemědělce, který touží takto ozvláštnit své rodové dědictví. K jeho nemovitosti patří jednoduchý plaňkový plot, nejlépe ovšem s kamennými sloupky, umně vylomenými ze skály nedalekého lomu. Do ulice či návsi si má postavit bytelnou zeď se zaklenutými vjezdovými vraty, tak, jako tam stávala vždycky předtím, než ji v padesátých letech minulého století porazil opilý traktorista Rudý Tonda při couvání do dvora s nákladem brambor. Funkcionální vila žádá plot spíše s jednoduchým horizontálním nebo vertikálním členěním ze čtvercových profilů nebo trubek a snaší se dobře ovšem i s pletivem, ideálně žárově pozinkovaným. Dnešní architekti si oblíbili v takovém případě zvláště ploty od firmy *Bekaert*, jsou materiálově solidní, výtvarně jednoduché až banální a bezozdobné, neprosazují se a násilně nestrhávají pozornost: sláva jim !

Oblíbenou možností při výtvarném řešení vztahu domu a jeho oplocení je *citace* některých fasádních prvků na oplocení, např. zábradlí balkónu, lodžie či francouzského okna, stínící markýzy apod., nebo použití stejného materiálu (např. režné cihelné zdivo jako obezdívka domu i materiál sloupků oplocení). Ucelenost a výsledná výtvarná jednota bývá v těchto případech výrazným kladem působení celého rodinného sídla. Demonstruje se tak i péče, věnovaná celku:

plot tu očividně nebyl odsunut jako něco podružného a s jeho výtvarným účinkem se kalkulovalo od samého počátku.

Zvláštní a řídkou možností je pak záměrné a výtvarnicky promyšlené vytvoření plotu, který je v kontrastu se stavbou domu. Na jedné rekonstrukci meziválečné vilky s jemným a nevýrazným dekorem, kterou jsem měl to potěšení před časem projektovat, spolupracující sochař navrhl „divoké průniky původní neochočené šumavské přírody do příliš poklidné reality zdi, původně jen traktované sloupky v nudných a stále stejných rozestupech“. Kameny, beton, keramický obklad, surové sklo a prkna tu zeď na mnoha místech změnily k nepoznání: plot se stal kontrastní a výtvarně svébytnou skulpturou, která však ve spojení s rekonstruovanou vilkou vytváří vyváženě harmonický souzvuk: *koncert pro šalmaj a rozbrušovačku v G-moll*.

Důležitou otázkou pro celkové vyznění naší snahy opatřit dům vhodným plotem je samozřejmě otázka použitého materiálu. Dá se tu použít téměř cokoli: pletivo, dřevěné plaňky, prkna vodorovně i svisle kladená, cihly a nejrůznější keramické tvarovky, kámen opracovaný člověkem i jen tak přírodou, kovové hranoly či trubky, beton litý do bednění či zpracovaný do všelijakých tvárnic, plechy plné i perforované, ostnatý drát, už zmíněné sloupky z umělecké litiny, drátosklo a dokonce plastové výlisky, vodovzdorná překližka či vyřazené pražce ze zrušené trati, pokud máte štěstí a pan Dušek souhlasí, aby vám je ČD prodaly.

Velmi bych ovšem doporučoval brát tu do hry vždycky alespoň základní tři aspekty. Prvním je právě potřeba harmonie stavby, jejího způsobu a stylu s plotem, jak o tom hovořeno výše, druhým pak jisté vědomí omezené použitelnosti materiálů, které jsou buď odpadem z nějaké výroby, nebo vysloužilými „pěšáky z jiné bitvy“. V dobách reálného socialismu bylo (a dodnes je) u nás takřka v každé vesnici vidět ploty z odpadů strojírenské výroby: z plechového pásku se v lisu vyrazily podložky, panty, otvíráky na pivo či ozubená kolečka a zbytek byl levně k mání. Zlaté české ručičky z toho nadělaly snad stovky kilometrů podivu(spíše *údivu*)hodných plotových polí a rozesely je kolem břizolitových krabic po českém venkově jak imperialista amerického brouka. Konkurovat takovému plotu snad mohly jen dekonstruktivistické kreaace, umně posvařované ze zbytků betonářských výztuží, roxorů, pro které bylo jediným estetickým kritériem to, aby tudy neprolezla slepice. Jiným příkladem jsou pražcové palisády kolem domků našich železničářů. Nebo dokonce ohrádky z pneumatik, vyřazených z místní strojí a traktorové stanice: macešky v nich „zdobívaly“ snad každou náves...

Třetím kritériem budiž: nepoužít nikdy nic, co se tváří jako nějaký jiný materiál. Atributem kýče je jeho napodobivost a tak necht'

se beton staví raději být betonem než kamenem. Plast je plast, ať imituje dřevo sebeusilovněji a plotové dílce vyrobené z použitých PET lahví a tvarově napodobující dřevěnou trejáž jsou odpudivé. Nedávno mi jedna klientka předložila opravdu zdrcující německý katalog betonářské firmy: kromě náhrobního kýče, sestávajícího ze sošek uvadlých jednorožců, jakýchsi zřejmě přejedených ptáků s nohama nahoru a přesmutných dívének se zlomenými růžemi, oddíl Pieta, (politická symbolika jako řemen !), tu v jiném oddíle, nazvaném Vůně zahrady, můžeme nalistovat i betonové plotové dílce. Horní část imituje jakési dřevěné oblouky s latkami ve tvaru zapadajícího sluníčka, dolní část naopak žulové kyklopské zdivo. Vše je zasazeno do masivního železného rámu, asi aby ta krása držela pohromadě, a natřeno zelenou barvou pro zvýšení účinku. Myslím, že něco takového už opravdu dokáže u citlivějších jedinců řádně narušit peristaltiku... (Obchodně to může u nás ovšem být velmi úspěšné).

Jindy jsou plotové dílce vyrobeny opravdu ze dřeva a designovány docela přijatelně, jsou toho dnes plné regály všech těch různých zahradnicko - kutilsko - zednicko - nábytkářsko - železářských hypermarketů, co se u nás rozmohly jak Pákistánci v Londýně. Jsou sice chemicky impregnovány, ale na jejich výrobu je obyčejně použito tak podřadné, doslova odpadní dřevo, že mnohé tyto dílce budí dojem, že se rozpadnou i při převozu velmi opatrném. Nedávno jsem se tím zbožím v jedné takové pražské velkoprodejně zkusil trochu prohrábnout: v pořádku byl snad každý pátý dílec, ale i ten zasluhoval nálepkou: Fragile !

Závěrem dva tipy na ploty, které mám rád. *„Jejich země byla původně od východu nechráněná; na té straně však zbudovali živý plot: Vysoké křoví. Vysadili jej před mnoha pokoleními a teď byl hustý a vysoký, protože byl soustavně udržován.“* Hobiti z Rádovska (Pán prstenů, J. R. R. Tolkien) věděli jak na to. Pokud plot vysadili z dříšťálu (Berberis) nebo z hlohyně (Pyracantha, je dokonce stálezelená), měli vystaráno: kdo viděl ty trny, ví, o čem mluvím. *„Cesta lenivého je jako plot z trní, kdežto stezka přímých je upravená.“* (Př. 15.19). Chceme-li si dát práci se stříháním, je skvělý třeba zimoztráz (Buxus, také stálezelený, přirůstá ale dost pomalu), habr (Carpinus), tis (Taxus, zvláště tis červený), buk (Fagus) nebo i cypřiš (Cupressocyparis).

Druhý tip: gabiony. Kdysi to byly proutěné koše na hlínu, používané ke stavbě polních opevnění. Dnes jsou to koše či spíše klece z pozinkovaného pletiva, které se na stavbě naplní kamením a uzavrou. Výhodou je, že se pro účely oplocení dají jednotlivé díly skládat na sebe a vyplňovat zcela obyčejným a běžně dostupným kamením třeba ze sousedního pole. Po osázení vhodnými skalničkami a popínavkami nám vznikne plot nejen věčný a pevný, ale i opravdu krásný,

srovnatelný s tolik obdivovanými, nasucho skládanými zídkami našich předků. Také mi přijde skvělé, že na jeho výstavbě může opravdu účinně participovat celá rodina.

Nepodceňujme ploty a neodsouvejme je do podřadné role. Chceme přece, aby naše bydlení bylo opravdu krásné.

Ing. arch. Jan Rampich